הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר זרעים

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-שמיטה-ויובל/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ד 4
הלכה א 4
פרק ה 4
הלכה יח 4
פרק ח 4
הלכה יא 4
פרק ט 6
הלכה ט 6
הלכה י 7
פרק יא 8
הלכה א 8
הלכה כא 9
פרק יג 9
הלכה י 9

פרק ד

הלכה א

עיין בספרי תועפות ראם דף ס"ז ע"ב.

פרק ה

הלכה יח

מאימתי וכו'. **משיוציאו בוסר וכו'**. וכתב הרדב"ז וז"ל ואיכא למידק על רבינו דמשמע דבשאר אילנות מודים בית הלל לבית שמאי דהיינו משיוציא ופי' הוא משיוציא העלין הירוקין והכא כתב משיוציא בוסר, וי"ל דבשאר אילנות נמי פליגי ב"ה דאל"ה למה אמרו ב"ה ושאר אילנות משיוציאו אלא ודאי פליגי ומשיוציאו דב"ה אינו כמו דב"ש אלא כי הנך דומיא דחרובין וזיתים וגפנים וכן שאר האילנות משיוציאו הפרי וליכא לפרושי דגם דב"ש היינו משיוציאו הבוסר דא"כ הוו ב"ה לחומרא כנ"ל עכ"ל.

וע"פ דבריו אלו והם נכונים אין מקום למה שהכריח מהרימ"ט ז"ל בתשובה ח"א סי' פ"ג במ"ש ר"ש במתני' דשביעית כב"ש דאמר משיוציאו דהיינו פרי, חדא דלא דמי לחרובין וגפנים וכו' דהתם הוי חנטת הפרי, וחדא מההיא דפ' כיצד מברכין דף ל"ו ובפ' מקום שנהגו דקאמר ובשאר אילנות מי פליגי רבנן עליה והתנן מאימתי וכו' ושאר כל האילן משיוציאו משמע דבשאר אילנות לא פליגי רבנן עליה דר' יוסי ומשיוציאו נקרא פרי דומיא דסמדר ועלין פשיטא דלכו"ע אינו פרי ואם ביציאת עלין איירי מתני' לא מייתי הש"ס מינה מידי אלו דבריו ז"ל, דהרי כתב הרב דשאני ב"ש מב"ה דמשיוציאו דב"ש הוא עלין ודב"ה הוא פרי וכיון דב"ה הוא פרי הרי דומה לחרובין וזיתים וגם שפיר מייתי הש"ס מינה דהיינו מב"ה גם מה שהביא דברי רש"י דפ' מקום שנהגו דהוי היפך מ"ש בברכות אפשר ליישב דמ"ש בברכות הוא על דברי ב"ה ומ"ש בפסחים הוא על דברי ב"ש אלא דהמדפיסים טעו בברכות וקבעו דבריו בב"ש ודוק.

פרק ח

הלכה יא

הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית וכו'. משנה בסוכה דף ל"ט וש"ס בכורות דף ל"א ומזה קשה על מ"ש המרדכי סוף פרק אע"פ שכתב הרבה יש לי חשש על החזנים שמשכירים אותם להתפלל בשבת וה"ר שמואל אומר דאין איסור דהא נותנין שכר לקיים המצוה להתפלל עכ"ל, נמצא לפי דעתו דכל שהוא לדבר מצוה אף שעושה

המקבל איסור אין קפידא כיון שהנותן נותן לדבר מצוה והא הכא בשביעית אף דנותן מעותיו של אתרוג שהוא למצוה אפ"ה אסור משום המקבל שעושה סחורה בפירות שביעית אם לא בהבלעה והיינו כדברי מרן בב"י באו"ח סי' ש"ו שכתב ואיני מבין דברי הר"ש דסוף סוף שכר שבת הם נוטלין ע"כ, כלומר מאי אהני לן המצוה שעושה הנותן למקבל שעובר והיינו כההיא דאתרוג שהנותן עושה מצוה והמקבל עושה איסורא וצריך לעשותו בהבלעה אלא דהו"ל למרן לאותובי ליה מהך מתני' ולא מסברא לחודא. גם בתירוץ שתירץ דאיסור שכר שבת הוא דרבנן יש לדקדק עם מ"ש הוא עצמו בסי' תקפ"ה לתרץ לקושיא זאת עם ההיא דפ' אע"פ דקאמר התם מחזי כשכר שבת ופי' רש"י וגזרה משום מקח וממכר ושכירות עכ"ל, ומשמע דאפי' אי מוספא ליכא איסורא אפי' מדרבנן דהא מקח וממכר גופיה לא מיתסר אלא מדרבנן והו"ל גזרה לגזרה אלא ודאי לית ביה איסורא כלל וכו', דכאן הסכים דאיכא איסורא והתם דליכא איסורא.

ולענ"ד מ"ש כאן דאיכא איסורא נראה אמת דאילו מ"ש שם יש לדון בראייתו דשם באותו ענין מה איסורא דרבנן שייך דשם הוא דרך קנס שמקנסים לאיש שמורד על אשתו ומצער לה וכל יום ויום שמצער לה מוסיף לה על כתובתה כדתקון רבנן אלא משום דנראה כשכר שבת לא תיקנו שיוסיף לה בעד שבת משא"כ בנידון דידן שמרויח בשבת בעד חזנותו שמשכיר עצמו אף דאינה מלאכה כיון דנראה כשכיר אסרוהו מדרבנן וכמ"ש כאן דאיכא איסורא דרבנן. גם מ"ש דמקח וממכר גופיה לא מיתסר אלא דרבנן והו"ל גזרה לגזרה, אחרי נשיקת ידי ורגלי קדשו אינו דהכי איתא בביצה דף ל"ז ע"א ואלו משום מצוה וכו' גזרה משום מקח וממכר, וכתב רש"י אסור מן המקרא ממצוא חפצך ודבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה וכולא חדא גזרה היא עכ"ל. הרי דגזרינן דבר אחר גזרה משום מקח וממכר ולא הוי גזרה לגזרה. גם מ"ש ראיה מההיא דפרק מקום שנהגו אינה ראיה דאיהו גופיה כתב ביו"ד סי' ע"ד דכשאמרו אינו רואה סימן ברכה איכא איסורא ועיין למרן בכנסת הגדולה בשיירי או"ח סי' תס"ח הגהות ב"י שהוכיח כן מהש"ס גופא דפרק מקום שנהגו באופן דחזרה קושיית מרן לדוכתא ותירוצא ליתא.

וראיתי להכנסת הגדולה ז"ל שכתב לתרץ על שם הגהה לקושיית מרן הלזו וז"ל ויש לפרש כיון שאין נותן שכר זה אלא לקיים המצוה ושמא בלא"ה היה עושה דניחא ליה לאיניש לקיים המצוה ואין צורך לדחוק כמו שנדחק בב"י וכו' עכ"ל. והנה מ"ש שדברי מרן הוי דוחק הא כתיבנא דליתא כלל אחרי נשיקת ידי ורגלי קדשו ועיקר תירוצו ליכא כלל ממתני' דסוכה שהבאנו ריש אמיר דהא גם התם הוי מצוה רבה ואיכא למימר

דשמא היה נותן בלא שכר לקיים מצוה דהיינו שחברו יקיים מצות עשה ואף דחזינן דזה עם הארץ עובר וחוטא במצות שביעית התם אית ליה הנאה במה שחוטא ברם באתרוג כיון שרואה שאין לוקחין ממנו ולית ליה הנאה בחטאו נותן האתרוג במתנה דהוי כחוטא ולא לו ואם נפשך לומר דאין זו קושיא מידי דוחק גדול לא נפקא וחזרה הקושיא כמו שהקשה מרן וכמו שהקשינו גם ממתני' דסוכה. ברם מה שהקשה הט"ז סי' תקפ"ה להר"ש מההיא דשוכר פרה ותינוק שהביא הטור ויעו"ש מה שתירץ, אחרי המחילה רבה אין בתירוץ כדי שביעה וקושייתו לא קשיא דהני לאו מצוות נינהו אלא הכשר מצוה ודוק.

פרק ט

הלכה ט

המלוה את חבירו וכו'. כתב מרן דפסק כלישנא בתרא ועיין מ"ש מהר"י קורקוס וסיים ויש פוסקים כלישנא קמא לקולא ודעת הרא"ש כדעת רבינו יעו"ש וזה היפך מ"ש הרא"ש דקראו קולא ללישנא בתרא וק"ל, ועיין להרדב"ז שהביא על הך פסקא ירושלמי, והוא תימה דמה צריך לציין ירושלמי אחר שהוא ש"ס דילן ואין לומר שהוא להכריח הלכה כמי כלישנא קמא או כלישנא בתרא דהו"ל להביא ש"ס דילן בתחילה. והנה רובא דרבוותא פסקו כלישנא בתרא והרי"ף לא הביא מזה בהלכותיו וכתב עליו הרמב"ן דאמאי לא הביא מזה כלום מאחר דאיהו ס"ל דשביעית נוהגת בזמן הזה בפ' השולח יעו"ש, ומרן בב"י סי' ס"ז הביא משם רבינו ירוחם דכתב בעד הרי"ף דפסק כלישנא קמא דשביעית משמטת דאיסור הוא וכתב עליו מרן ואני כבר הוכחתי וכו' יעו"ש, ואני תמיה עליהם כיון דבכל דוכתא פוסק הרי"ף כלישנא בתרא למה לא אמרינן דה"ה הכא אפי' שיהיה איסור דמה לי איסור מה לי ממון יהיה מה שיהיה ומ"מ אפי' לפי דבריהם עדיין לא ניצלנו מקושיית הרמב"ן למה לא הביא בהלכותיו הני דיני דשמיטה דאיכא עוד בש"ס על מנת שלא תשמטני שביעית וכו' דלא הביא כלל מדינים אלו.

התנה עמו שלא יתבענו וכו'. כתב מרן שהוא מהירושלמי ונתן טעם מהר"י קורקוס כיון שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע בכל עת לצאת ידי שמים וגם אם תפס לא מפקינן מיניה קרי ביה ולא יגוש יעו"ש, ולענ"ד מתלמודא דידן נמי יש להוכיח הכי והכי איתא התם בש"ס שבת דף קמ"ח איתמר הלואת יו"ט רב יוסף אומר לא ניתנה ליתבע ורבה אמר ניתנה ליתבע וכו' מתיב רב אידי בר אבין השוחט את הפרה וכו' אי אמרת בשלמא ניתנה ליתבע וכו' אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע אמאי אינו משמט דאי יהיב שקיל

מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל רישא צריך למימר ליה משמט אני סיפא לא צריך למימר ליה משמט אני ע"כ. הרי דבהלואת יו"ט דלא ניתנה ליתבע והוי דומה להתנה שלא יתבענו משמט אלא שאם אע"פ כן רוצה לפרוע פורע שיאמר אע"פ כן והיינו הדין שכתב רבינו. ואף שיש לדחות דאין מכאן הכרח משום דהך שקלא וטריא הוא אליבא דרב יוסף דאמר לא ניתנה ליתבע דאותביה ליה מההיא מתני' דשביעית והוצרך לתרץ כדתריץ ברם לרבה דפסק רבינו כוותיה פ"ד מהל' יו"ט אין צריך לאוקמה מתני' בהכי אלא כפשטא דמשמט ואינו משמט ממש והלואת יו"ט ניתנה ליתבע וא"כ לא נפק"מ דהתנה שלא יתבענו שביעית משמטת, מ"מ יש להוכיח מכאן האי דינא דאה"נ דלרבה דהלכתא כוותיה לא נפקא האי דינא ברם מדר"י נשמע לרבה דכיון דלר"י כדי ליישב לו ההיא מתני' צריך לתרץ הכי ונפק"מ דהתנה שלא יתבענו שביעית משמטת, ובזה לא משוינן פלוגתא ביניהם ויודה רבה לר"י בדין זה. ומה גם להר"ש שכתב בפ"י דשביעית מ"ב דגם לרבה צריך לאוקמה בהכי משום דביו"ט גופיה כו"ע מודו דלא ניתנה ליתבע והוי כמלוה לעשר שנים דאין שביעית משמטת וא"כ קשה מההיא מתני' דהשוחט את הפרה וצריך לתרץ כדתריץ וצ"ל בהכרח דה"ה דגם לרבה צ"ל כן ונקט לר"י וה"ה לרבה ונמצא דינא דהירושלמי יוצא גם מש"ס דילן. ודע דהא דכתיבנא הוא לדעת רבינו דפסק כלישנא בתרא דמכות דהמלוה לחברו וקבע לו זמן אינו משמט דתיפול עליה קושיית הר"ש אמנם למאן דפוסק שם כלישנא קמא דקבע לו זמן משמט לא קשה קושיית הר"ש דשפיר אתי דהך סוגיא ס"ל כלישנא קמא דהתם ולדידיה הך סוגיא הוי מופת חותך דפוסק כלישנא קמא דהתם והו"ל להפוסקים לפסוק כלישנא קמא ודוק.

הלכה י

המלוה את חברו וכו'. עיין מ"ש מרן בב"י ריש סימן ס"ז דאחר שהעתיק דברי רבינו דכתב ודלא כדברי רש"י שכתב שעבר על מה שכתוב בתורה וגם דברי רש"י אפשר וכו' יעו"ש, ובכל דפוסי הש"ס שבידינו כתוב בדברי רש"י במקום תיבת שעבר שהתנה וכו', ועיין בחי' הרמב"ן למכות שכתב על שם רבינו דה"ה אם מכר שלא תחזור ביובל תנאו קיים והקשה עליו דהא קרא צווח לא תמכר לצמיתות וכו' יעו"ש, וכ"כ גם כן בס' המצות לא תעשה רכ"ז וז"ל וראיתי להרב בחיבורו הגדול שמתנה ביובל כדרך שמתנה בשביעית וכו' יעו"ש, ואנו לא מצאנו כן בדברי רבינו.

עוד כתב הרמב"ן שם בחידושי מכות וז"ל ועוד אני אומר דזה הכתוב אמרה למוכר שלא ימכר לצמיתות וכו' וכיון שכן ליכא תקנתא בתנאי דלאו דבר שבממון הוא דמוכר נמי הוא מוזהר ולא מצי מחיל דמי לרבית דאזהריה רחמנא ללוה ולא מצי לאתנויי על

מנת שלא יהא בו איסור רבית עכ"ד יעו"ש. וכונת דבריו בלשון זה של אני אומר דמשמע דאינו מוסכם לכל, מבוארים על פי מ"ש רש"י בחומש בקרא זה שלא יהיה הלוקח כובשה והשיג עליו הרמב"ן שאין זה במשמעות של אזהרה הזאת לפי שהיא על המוכר לא על הלוקח ואולי נפרש בו והארץ לא תהיה נמכרת לצמיתות שתחזיק בה לעולם עכ"ל, כלומר ועל פי זה לא קשה לרש"י.

ושוב כתב ואפשר עוד שנאמר שהיא מניעה שלא יאמרו בפירוש הריני מוכרה לך לעולם ואפי' אחר היובל וכו' או לשניהם וכו' עכ"ל, וכ"כ בספר המצות ל"ת רכ"ז נמצא דהך דהמציא דשניהם עוברים הלאו דלא תמכר אינו מוכרח מהכתוב דהא יש לפרש כפי' רש"י אלא דנראה לו לפרש הכתוב באופן אחר ולחייב שניהם. וראיתי להרא"ם שם שכתב על דברי רש"י אלו וז"ל בתורת כהנים כאילו אמר לא יכבשנה הלוקח וכו' עכ"ל והיכן מצא מדברי רש"י אלו בתורת כהנים והא ליכא בתורת כהנים אלא לצמיתות לחולטנית שפי' תיבת לצמיתות לפסיקה וכו' ודוק.

פרק יא

הלכה א

ואם מכר לצמיתות שניהם עוברים וכו'. נראה שמפרש הכתוב הכי לא תמכר לא תהא נמכרת דהיינו בין מוכר בין לוקח על שניהם מזהיר ולכן תלה הלאו במכירה דכולל לשניהם ורש"י בחומש כתב ליתן לאו על חזרת שדות וכו' שלא יהא הלוקח כובשה, נראה מדבריו שהלאו הוא ללוקח לחוד ולא ידעתי למה כיון דלשון לא תמכר משמע דלשניהם מזהיר, ועיין מ"ש הרא"ם שם ומ"ש בחידושיי לעיל פ"ט ה"י יעו"ש. ועוד קשה על הרא"ם דרבינו והרמב"ן בס' המצוות מצוה רכ"ז לא מנאו ללאו כלל יעו"ש, ואי היה כן בתורת כהנים וכמ"ש הרא"ם לא הוו פליגי ועיין עוד בדברי הרמב"ן שם ומכלל דבריו שם ובפי' התורה נראה דס"ל לדעת רבינו דשניהם לוקין משום שעברו אהורמנא דמלכא וקשה דאי אפשר זה לדעת רבינו דשניהם לוקין שהרי בפ"ו מהלכות בכורות כתב דכל שאין מעשיו מועילים אינו לוקה יעו"ש.

וראיתי להרב מל"מ דקשיא ליה כן לדעת החינוך דכתב דאם מכרו שניהם לוקין ואף שאין מעשיו מועילים ממ"ש רבינו בהל' בכורות, ולא הקשה כן על הרמב"ן, ובס' פרשת דרכים בנימוקיו על החינוך כתב וז"ל לדעת הרמב"ם שכתב פ"ו מהל' בכורות שכל שלא הועילו מעשיו אינו לוקה ה"נ אינו לוקה וכן נראה מפי"ט מהל' סנהדרין וכו' אך המחבר וכו' וכן נראה וכו' אך קשה וכו' עכ"ל. נראה מדבריו דאי לאו דקשיא ליה כמו

שהקשה אך קשה וכו' הוה ניחא ליה דדעת החינוך חלוק מדעת רבינו, וליתא דמ"ש החינוך דשניהם לוקין הוא לדעת רבינו שסיים זה הוא דעת הרמב"ם יעו"ש, וא"כ מה בצע במה שנאמר שחלוק דעת החינוך מדעת רבינו.

הלכה כא

אבל היורש וכו'. כתב הרדב"ז וז"ל ונראה דאפי' בתוך היובל אם רצו בני המשפחה לסלק את הבעל בדמים הדין עמהם דאיכא פגם דמשפחה כדתניא וכו' עכ"ל. והמה דברים תמוהים דא"כ דאף בתוך היובל יכול לסלק למה נקט דינו ר' יוחנן בן ברוקא ביובל דאיובל מיתניא והתוס' בכתובות דף פ"ד מכח זה כתבו דליכא פגם משפחה אלא עד היובל דכל הירושות חוזרות וזו אינה חוזרת היפך דבריו אלא שקשה מה יענו התוס' להך ברייתא דתני דאף בתוך היובל יכול לסלק. ולענ"ד נראה לחלק דעד כאן לא אמרו בברייתא דיכול לסלק אף בתוך היובל אלא במכר דאמאי לקח בית הקברות מאחר משא"כ בית הקברות שבא לו בירושה דממילא באה לו קרקע זה אז אמרינן דליכא פגם משפחה אלא ביובל כיון דניכר יותר.

פרק יג

הלכה י

ובן לוי וכו'. עיין השגות ועיין מ"ש מרן בכונתו ומה שהליץ בעד רבינו ומ"ש עליו הרב מל"מ והצריך עיון. ועיין מה שכתבתי בחי' לעיל בהל' תרומות פ"א ה"ד להליץ בעד מרן שם ושדבריו מוכרחין ממ"ש רבינו כאן ויתיישבו דברי מרן דהכא, ופי' דברי דקשיתיה למרן דמהל' אלו נראה דתרומות ומעשרות תלוי בארצות שכרת להם ה' ברית ואילו בהל' תרומות כתב דאף בארצות שלא כרת ברית כל שכבשו אחרי הארצות שכרת ברית חייב בתרומות ומעשרות ואהא תירץ דהכונה דארצות שכרת להן ברית אין להן דין קדימה ואיחור משא"כ בארצות שלא כרת ברית צריך דוקא שיהא כיבושן אחרי הארצות שכרת ברית, ומ"ש כאן אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים וכו' ככל ישראל על כרחך הכי פירושו או שכבש מלך זה מדעת רוב ישראל והוא שלא כסדר קודם כבישת כל ארץ ישראל שכרת ברית או שהיה אחר כיבוש כל ארץ ישראל שכרת ברית אלא שלא היה מדעת רוב ישראל דהוי כיבוש יחיד הרי הכהנים וכו' ככל ישראל.

ושוב אחר זמן רב נדפס ספר בירך יצחק וראיתי בסדר מטות מ"ש ליישב לקושיית המל"מ בדרכו הראשונה יעו"ש שהוא נכון, ברם מ"ש בדרכו השניה אחרי המחילה לא ירד לכונת מרן בדעת הראב"ד דכונתו היא להשיג דלמה לא נתן להם במדין חלק בביזה

ונתן להם תרומה ונהפוך הוא דכיון דלא היתה מארצות שנכרתה עליהן ברית הו"ל ליתן להם חלק ולא תרומה ותירץ מרן דאה"נ ואותה תרומה מדין חלק היתה ומה שלא היה חלק שוה בהוראת שעה היתה.

ולענ"ד נראה דוחק מ"ש מרן בכונת הראב"ד ולענ"ד נ"ל בכונתו דקשיא ליה תרתי, חדא דכיון דתלי הא בהא דבמקום דנוטל חלק אינו נוטל תרומה ומעשר ובמקום דאינו נוטל חלק נוטל תרו"מ א"כ לא יטלו בהם דהיינו בסוריא תו"מ כיון דהם היו תחת חלק הארץ וודאי נטלו חלקם ואף דתו"מ דסוריא הוי מדברי סופרים מ"מ מה להו להוסיף וליטול מזה ליתן לזה כיון דכל הטעם הוי משום חלקם הא נטלו חלקם ולא שייך בזה חומרא כשאר דוכתי דהא בהא תליא. ושנית קשיא ליה דהרי בביזת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה וכו' כלומר דמה שנטלו במדין היה בתורת תרומה כדכתיב והרמות מכס לה' וכו' ולפי דעת רבינו הו"ל ליתן להם חלק כחלק בביזה ורבינו יתרץ דזה חשיב חלק בביזה ומה שלא היה בשוה גזרת הכתוב הוא, ולקושיא ראשונה יתרץ משום חומרת תרומות ומעשרות דארץ ישראל כי היכי דלא לישכחו. ועיין להרדב"ז בחידושיו לרבינו שלא בא לכונת הראב"ד מחמת שהשיא דבריו לדברי רבינו דלעיל יעו"ש ודוק.

כל שבט לוי מוזהרין וכו'. כתב הסמ"ג לאוין רע"ו דלעתיד נוטלין חלק שנא' שער לוי אחד וכו' כדאיתא פרק יש נוחלין דף קכ"ב וכ"כ רשב"ם שם. ועיין להר"ן הובאו דבריו בשיטה מקובצת לב"ב שם דקשיא ליה לסברא הלזו מקראי גופייהו שם והכריח דשבט לוי אין נוטלין יעו"ש.